

УДК [355.271:343.357-048.66](477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-3-13>

Царук Юрій Юрійович,

ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету № 2
Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4529-9567>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ, ВЧИНЕНОМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню поняття, сутності, ефективності протидії шахрайству, що вчиняється в умовах воєнного стану, в тому числі шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, як вказаному кримінальному правопорушенню зокрема.

Проаналізовано стан наукових досліджень проблем протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану, шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Обумовлено особливості «ключових» елементів протидії шахрайству, загалом та вчиненого в умовах воєнного стану шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки зокрема, проаналізовано стан дослідження теоретичних рівнів та ефективності протидії, які є суттєвими при оперативно-розшуковій протидії шахрайству та знання яких у практичній діяльності підрозділів Національної поліції України, надає змогу оперативним працівникам у найкоротший термін максимально ефективно здійснювати протидію окресленому виду кримінального правопорушення.

Опрацьовано емпіричні дані відомчої звітності та отримано математичне підґрунтя в розрізі зареєстрованих (виявлених), розкритих та нерозкритих кримінальних правопорушень шахрайства.

Здобути практичним досвідом в протидії шахрайству, виокремлено причини значного залишку нерозкритих кримінальних правопорушень шахрайства загалом, ймовірних шляхів вирішення розкриття вказаного виду кримінального правопорушення, сформульовано приклад проходження «визначеного відрізка» в кримінальному провадженні (з урахуванням кримінальних проваджень минулих років та поточного періоду) від встановленого факту нерозкритого кримінального правопорушення до його розкриття.

У досліджуваній період часу, зазначено найбільш ймовірні загальнодержавні події, які «сприяли» та «впливали» на динаміку вчинення та росту шахрайства як виду кримінального правопорушення.

Зроблено висновок, що протидія вчинення шахрайства складається з «ключових» елементів теоретичних категорій, які слід більш детально розглядати в площині кожного ключового елемента окремо та сукупності цих елементів загалом, в поєднанні з використанням новітніх технологій для найбільш ефективної протидії проявів та ліквідації шахрайства.

Ключові слова: шахрайство, протидія, незаконні операції з використанням електронно-обчислювальної техніки, оперативні підрозділи кримінальної поліції Національної поліції України, не розкриті кримінальні правопорушення.

Tsaruk Yuriy. THE CONCEPT AND ESSENCE OF COUNTERING FRAUD, COMMITTED UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article is devoted to clarifying the concept, essence and effectiveness of combating fraud committed under martial law, including through illegal operations with the use of electronic computing equipment, as a criminal offense in particular.

The author analyzes the state of scientific research on the issues of combating fraud committed under martial law through illegal transactions with the use of electronic computing equipment.

The author defines the peculiarities of the "key" elements of counteraction to fraud, in general, and fraud committed under martial law through illegal operations using electronic computing equipment in particular, and analyzes the state of research on theoretical levels and effectiveness of counteraction which are essential in the operational and investigative counteraction to fraud and the knowledge of which in the practical activities of the National Police of Ukraine enables operatives to counteract this type of criminal offense as efficiently as possible in the shortest possible time.

The author analyzes empirical data from departmental reporting and obtains a mathematical basis in terms of registered (detected), solved and unsolved fraud crimes.

Based on the practical experience gained in combating fraud, the author's vision of the reasons for the significant balance of unsolved criminal offenses of fraud in general, the possible ways to solve the disclosure of this type of criminal offense is highlighted, and an example of a "certain period" in criminal proceedings (taking into account criminal proceedings of previous years and the current period) from the established fact of an unsolved crime to its disclosure is formulated.

During the period under study, the author identifies the most likely national events which "contributed" and "influenced" the dynamics of fraud as a type of criminal offense.

It is concluded that counteraction to fraud consists of "key" elements of theoretical categories which should be considered in more detail in terms of each key element separately and the totality of these elements in general, in combination with the use of the latest technologies for the most effective counteraction to manifestations and elimination of fraud.

Key words: *fraud, counteraction, illegal operations with the use of electronic computers, operational units of the criminal police of the National Police of Ukraine, undisclosed criminal offenses.*

Вступ. На сьогоднішній день Інтернет відіграє важливу роль в більшій мірі нашого буденного життя. Щоденно оновлюються, з'являються все нові і нові можливості впровадження цифрових технологій у всі сфери життя, тим самим збільшується ризик в суспільстві потрапити в оману шахраїв.

Специфічні особливості вчинення шахрайства як виду кримінального правопорушення, ставлять перед оперативними підрозділами кримінальної поліції, все нові виклики, які в свою чергу потребують з'ясування поняття, сутності та ефективності такої протидії. Адже цифровізація вже є частиною сучасного життя, разом з цим загроза для стабільних суспільних відносин в окресленому середовищі все ж присутня.

За статистичними даними Офісу Генерального прокурора, шахрайство займає видиме місце серед злочинів проти власності. З них, в розрізі років, значну частину становить досліджувана категорія, – шахрайство, учинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, більшість з яких так і залишається не розкритими, що виражає безсистемну, неефективну протидію вказаному виду кримінального правопорушення підрозділами Національної поліції України.

Тому ефективна протидія шахрайству, як явищу, що завдає значної шкоди, а в окремих випадках «руйнує» суспільні відносини, можлива за умови належної організації діяльності та взаємодії підрозділів Національної поліції

України з протидії злочинності між собою та суспільством, а також при з'ясуванні поняття та сутності такої протидії, поєднаної в симбіозі теоретичних засад з практичним досвідом.

У зв'язку з окресленою проблематикою, дослідження присвячене з'ясуванню поняття та сутності протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання протидії злочинності у різних її аспектах розглядали такі вітчизняні вчені О. М. Бандурка, Е. О. Дідоренко, А. В. Кумейка, В. М. Куц, С. Г. Міщенко, Ю. В. Орлов інші. Виокремлення окремих питань протидії шахрайства в мережі Інтернет в умовах воєнного стану переймалися науковці А. Е. Жилін, М. В. Карчевський, Т. В. Коршикова, Д. О. Ричка, С. В. Самойлов, С. В. Шапочки та інші.

Незважаючи на значний внесок вітчизняних вчених у дослідження означеної проблематики, особливості протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, на сьогодні потребує подальшого наукового дослідження.

Мета статті – є з'ясування поняття та сутності протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану; з врахуванням здобутого практичного досвіду дослідити та виокремити недоліки в протидії шахрайству, з формулюванням ймовірних «шляхів» щодо їх усунення.

Матеріали та методи. Для досягнення зазначеної мети використано діалектичний

метод пізнання взаємозв'язку та взаємозумовленості теорії та практики в розумінні питання протидії вказаному виду кримінального правопорушення, статистичний метод при обробці та проведенні аналізу емпіричних даних відомчої звітності з метою обробки та отримання математичного підґрунтя результатів кількості зареєстрованих (виявлених), розкритих та нерозкритих злочинів шахрайства, формально – логічний метод (абстрагування, аналіз та синтез, узагальнення) при обґрунтуванні висновків та перспективи подальших можливих напрямів дослідження.

Результати. Війна, а надто повномасштабна, – гранична подія як у житті окремої людини, так і суспільства, держави. Аналізуючи вплив воєнних факторів на криміногенну обстановку в Україні, можна взяти до уваги ті кримінологічно значущі фактори, що вже відбулися, сформувалися і які дають достатньо підстав для обґрунтованих прогнозів їх впливу на криміногенний потенціал, злочинність. Воєнні фактори – це ті обставини фізичної та соціальної дійсності, які безпосередньо та/або опосередковано пов'язані з негативними наслідками розв'язаної росією повномасштабної війни проти України. Таких наслідків та відповідно факторів значна кількість і їх ґрунтовний аналіз, опис та пояснення потребував би значно більшого дослідницького простору, аніж обміну думками й полемікою тезового формату [1, с. 174–175].

До питання протидії шахрайству як виду злочину, зверталось чимало провідних вітчизняних науковців. Зокрема, на рівні дисертаційних робіт: окремі аспекти виокремленої проблематики вивчалися М. В. Карчевським «Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України» (2013); С. В. Самойлов «Розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі Інтернет» (2014); С. В. Шапочки «Запобігання шахрайству, що вчиняється з використанням комп'ютерних мереж» (2018); Д. О. Ричка «Особливості кримінально-правової кваліфікації злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку»

(2019); Т. В. Коршикова «Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» (2021); А. Е. Жилін «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» (2023), та інші. Незважаючи на значний внесок вчених у дослідження означеної проблематики, особливості протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, на сьогодні потребує подальшого наукового дослідження.

Протидія шахрайству в цій статті представлена в окремих її елементах, але жодний з цих елементів насправді не існує відокремлено. Пропонується проаналізувати та із здобутого практичного досвіду виокремити три дієвих (ключових) елементи протидії, у їх взаємодії та порівнянні одна з одною. Тоді в питанні поняття протидії шахрайству, необхідно зрозуміти, в чому вони розходяться і в чому схожі, а не толерувати недоліки й похибки.

Пояснити можна лише те, що стало зрозумілим [2, с. 95]. Протидія, розглядувана у згаданому розумінні, це явище, яке приховує багатоаспектний зміст діяльності держави та суспільства, що проявляється у різних формах, способах, проводиться на різних рівнях та у різних напрямках із застосуванням широкого спектра заходів і засобів протистояння злочинним проявам. Усі ці складові та детермінанти протидії і стають предметами окремих досліджень, а подекуди замінюються поняттям, що не об'єднує їх в одне ціле та не окреслює зміст того, що необхідно визначити ним [3, с. 246].

Досліджуючи політико-кримінологічну теорію протидії злочинності, Ю. В. Орлов зазначив, що нагальною стає потреба у міжгалузевому, міжсистемному упорядкуванні наявних знань, їх синхронізації, адаптації до суспільних запитів у вирішенні комплексних завдань, таких, наприклад, як ефективна протидія злочинності [4, с. 12–13].

В. М. Куц вважає, що протидія злочинності – це складне соціально-правове явище

та поняття про нього, в якому відображається теорія і практика специфічної соціально-управлінської діяльності та суспільних і приватних ініціатив, а також кримінально-юстиційних зусиль, спрямованих на перешкоджання вчиненню кримінальних правопорушень та реагування на їх учинення [5].

С. Г. Міщенко зауважує, що, по-перше, виявленням доцільно охоплювати і так зване розкриття злочину, тобто встановлення суб'єкта його вчинення; по-друге, виявленню підлягає не лише вчинений злочин, а й каране готування до нього та замах на його вчинення; по-третє, у сфері власне кримінальної юстиції мають залишатися лише процесуально унормовані засоби виявлення злочину [6, с. 10].

Наважимося виділити фактори, які на наше переконання, можуть вважатися базовими для комплексного кримінологічного прогнозу: продовження з боку РФ агресивної війни; фізичне захоплення та утримання під контролем (тимчасова окупація) частини території України; негативні соціально-демографічні зміни у чисельності та структурі населення України; негативні макроекономічні ефекти (зростання внутрішнього та зовнішнього державного боргу, руйнація окремих галузей економіки); негативні соціально-психологічні фактори (психологічні травми). Тож нарощування агресивно-насильницького криміногенного потенціалу – факт динамічної реальності негативного кримінологічного-прогностичного значення [1, с. 176–177].

Розглядаючи протидію шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, варто зауважити, що такі зусилля повинні бути спрямовані не тільки на явище як об'єкт чи суспільні відносини, а й на особу – суб'єкт, під час організації діяльності і тактики протидії даному виду кримінального правопорушення.

Ми поділяємо думку А. В. Кумейка про те, що найбільший обсяг повноважень у сфері протидії злочинності мають саме правоохоронні органи [7, с. 8–9].

Завданням підрозділів карного розшуку є надання поліцейських послуг у сферах охо-

рони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, а також виявлення і розкриття злочинів [8, с. 68].

Так, підрозділи які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживають необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснюють профілактику правопорушень [9, с. 24].

Існує думка, що профілактика, запобігання та припинення є елементами однієї системи. Водночас профілактика – це цілеспрямована діяльність із виявлення та усунення причин і умов конкретних злочинів. Отже, виокремлення стадій запобігання, припинення, профілактики важливе щодо запобігання саме злочинам [10, с. 170–171].

Обираючи ключові елементи й розподіляючи їх за силою впливу протидії в сьогоденні, ми вочевидь виходили від здобутого практичного досвіду в питанні протидії шахрайству та власних переконань їх ефективності, а саме: виявлення, запобігання та припинення злочинів. Цим методом, можуть успішно користуватися оперативні працівники кримінальної поліції в практичній діяльності підрозділів Національної поліції України.

Виходячи з положень чинних нормативно-правових актів України, можна окреслити конкретні завдання, що стоять перед оперативно-розшуковими підрозділами Національної поліції України, а саме: виявлення, запобігання та припинення злочинів. Попередження та припинення злочинів є, мабуть, основними напрямками оперативно-розшукової діяльності. Практична реалізація цих напрямів полягає в безпосередньому запобіганні й припиненні злочинів, виявленні й усуненні причин і умов, що сприяють їх учиненню. Попередження злочину означає запобігання йому ще до того, як конкретна особа (група) розпочне його конкретне вчинення. Припинення злочину полягає у використанні оперативно-розшукової діяльності з метою позбав-

лення конкретної особи (групи) реальної можливості продовжувати вчинення злочину. Запобігання як діяльність, що перешкоджає вчиненню кримінальних правопорушень, не допускає їх вчинення. Отже запобігання – це дія за значенням запобігти. Запобігти – не допустити, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане [8, с. 46–47].

Ми мусимо провести межу у визначенні поняття та сутності протидії шахрайству, залишивши за нею місце для подальших досліджень, адже стверджувати, що пріоритетні для нас елементи в протидії шахрайству такі як: виявлення, запобігання та припинення злочинів, – не значить заперечувати решту згаданих елементів та різницю між ними.

Первинне уявлення про напрям, окремі ознаки тенденцій змін в криміногенній обстановці можливо сформулювати при порівняльному аналізі даних довоєнної та воєнної (в період війни) статистичної звітності про стан злочинності. [1, с. 182].

Практикувати протидію можна з таким самим успіхом, як і говорити про неї, і тут потрібний комплексний підхід. Адже початок повномасштабної агресивної війни росії проти України поставив систему протидії злочинності в нашій державі у невизначені, складнопрогнозовані умови функціонування. Система протидії злочинності в умовах воєнного стану продовжує перебувати у нестійкому стані, на різних її рівнях вбачається дисбаланс як структурний, так і функціональний. Такий стан не сприяє ефективності протидії злочинності, криміногенний потенціал наростає й загрожує перспективі проявів злочинності у різних сферах [1, с. 200].

Ознаки протидії злочинним проявам, які виокремлюють науковці та які характеризують протидію досліджуваного нами кримінального правопорушення: діяльність державних органів у межах їх повноважень, спрямована проти злочинних посягань; метою протидії є мінімізація і (або) ліквідація наслідків злочинної діяльності; може проводитися і за допомогою ранньої (профілактичної) запобіжної діяльності щодо виявлення і подальшого усунення причин протиправних (злочинних)

учинків, і за допомогою боротьби, метою якої є виявлення, запобігання, припинення, розкриття та розслідування злочинів [10, с. 173].

Будь-яка правова норма існує передусім як загальне, що відображає сукупність конкретних випадків, але вона неодмінно містить у собі також конкретне, одиночне. Тобто без одиночного норма як загальне не може існувати. Отже, збіг одиночного і загального буде доказом того, що дана подія чи факт належать до цієї норми [2, с. 107].

У протидії шахрайству в оперативних підрозділах кримінальної поліції Національної поліції України розкриття – домінуючий елемент.

Розкриття (синонім – виявлення) кримінальних правопорушень – це діяльність, заснована на поєднанні оперативно-розшукових заходів та процесуальних дій, з виявлення кримінальних правопорушень та осіб, що їх вчинили; встановлення обставин, що підлягають доказуванню; виявлення винних; створення умов що забезпечують застосування до винних заходів, передбачених кримінальним законодавством. [11, с. 113].

Так, О. Скакун пише: «Право – це система норм (правил поведінки) і принципів, встановлених або визнаних державою як регулятора суспільних відносин, які формально закріплюють міру свободи, рівності та справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів (волі) населення країни, забезпечується всіма заходами легального державного впливу аж до примусу [12, с. 216].

Насправді міра є категорією діалектичною. Вона означає єдність певної кількості та якості, їх відповідність між собою. Поняття «міри» допомагає виробленню таких юридичних норм, які найбільше відповідають потребам сьогодення, а також міра виконує особливу функцію важливого регулятора та за своєю природою категорія «міри» виконує функцію як принципу справедливості [2, с. 132].

Отже, підсумовуючи доходимо до висновку, що важливою є не форма, а мета протидії. Вважаємо за доцільне визначити ознаку «ефективність протидії шахрайству» під

якою розуміємо перевагу позитивної динаміки результативності, в балансі між кількістю нерозкритих та розкритих злочинів шахрайства.

Елементи протидії шахрайству в цій статті подано не в хронологічному порядку їх появи чи наукової обговорюваності, а із здобутого практичного досвіду, за ступенем впливу, від найвпливовіших до найменш впливових. Але як визначити ступінь впливу? Вочевидь, у цьому випадку на перший план виходить статистика. Так як, в числовому (математичному) вираженні найвпливовішим елементом є розкриття (виявлення).

Важливо з'ясувати те, наскільки ефективно та чи інша норма (закон) регулює певну сферу суспільних відносин. Тут може бути застосована така логіка дій: збір і обробка статистичних даних щодо кількісних і якісних параметрів дії норми; здійснення порівняльного аналізу дії норми в історії і сучасності, тобто розкриваємо причинно-наслідкові зв'язки норми; вивчення тієї суспільної сфери, яку регулює дана норма, скажімо поліпшився чи погіршився стан соціальної стабільності цієї сфери [2, с. 105].

Статистичні дані офісу Генерального прокурора України за період 2013–2023 рр., свідчать про недостатній рівень протидії вчинення шахрайства та має такі показники, обліковано: у 2013 році – 47 142 злочинів, у 2014 році – 41 963, у 2015 році – 45 904, у 2016 році – 46 019, у 2017 році – 37 014, у 2018 році – 33 290, у 2019 році – 32 358, у 2020 році – 26 830, у 2021 році – 23 847, у 2022 році – 32 086, у 2023 році – 82 609 [13].

Догма «не ефективна протидія шахрайству» не допоможе підрозділам кримінальної поліції Національної поліції України ні на суттєвий крок просунути шляхом розуміння цієї боротьби як елементу протидії.

Кількість кримінальних правопорушень, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (не розкритті злочини): у 2013 році – 34 659, у 2014 році – 32 004, у 2015 році – 36 795, у 2016 році – 38 882, у 2017 році – 27 468, у 2018 році – 25 235, у 2019 році – 24 695, у 2020 році – 19 141,

у 2021 році – 15 122, у 2022 році – 25 808, у 2023 році – 66 594 [13].

Зрозуміло, що економічно для держави Україна попередити злочин є менш затратним способом боротьби, аніж нести очікувані витрати на виявлення (розкриття) чи розслідування злочинів. Про те, в даному випадку мова йде про вже зареєстровані (обліковані) кримінальні правопорушення, тобто суб'єкт (особа вчинення) яких не встановлена.

Разом з тим, для порівняння взято аналогічний період в розрізі січень–квітень 2021–2023 років, обліковано злочинів: у 2021 році – 12 235, у 2022 році – 6 385, 2023 році – 26 734 [13].

Кількість кримінальних правопорушень, у яких на кінець звітного періоду (в розрізі січень–квітень 2021–2023 років) рішення не прийнято (не розкритті злочини): у 2021 році – 9 771, у 2022 році – 5 101, у 2023 році – 23 466 [13].

У цьому конкретному випадку, з наведених статистичних даних, у порівнянні з аналогічним періодом: січень–квітень 2022 року, обліковано менше кримінальних правопорушень та менше залишено у залишку (не розкритті). Тобто можемо виокремити як позитивну динаміку в протидії проявам шахрайства, що полягає у спільній взаємодії підрозділів Національної поліції України між собою та суспільством і явно свідчить про спільну мету – покрокове знешкодження, ліквідація аж до «викорінення» будь-яких проявів шахрайства.

Виокремлено найбільш вагомі та поширені чинники, ті які впродовж досліджуваного періоду часу так чи інакше безпосередньо або опосередковано впливали й продовжують впливати на вчинення та динаміку росту злочинів шахрайства: вторгнення російської федерації на територію АР Крим і м. Севастополь, подальшої їх окупації, порушення суверенітету та територіальної цілісності України (лютий 2014 року) [14]; окупація окремих територій Донецької та Луганської областей (2014) [1, с. 54]; повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України (24.02.2022 року) [1, с. 8];

При цьому важливим резервом прогресу є і прорахунки, і загальна незадоволеність станом речей як запоруки їх подальшого вдосконалення [2, с. 112], до яких можна віднести реформування органів внутрішніх справ України, а саме те, що у складі Національної поліції України створено блок кримінальної поліції, до якого увійшов карний розшук (2015), як інструмент спрямований для більш ефективної протидії шахрайства [15].

Здобутий практичний досвід дає нам можливість визначити розуміння ефективної протидії шахрайству, яка формується за принципом: 1. Залишок нерозкритих кримінальних правопорушень (загальний, індивідуальний). 2. Визначається проблема та шляхи вирішення цієї проблеми (індивідуально в кожному правопорушенні). 3. Вирішення проблеми – підбір та поєднання методу (комплексу прийомів та заходів) переходу від проблеми до її вирішення.

Відкинувши міжвідомчу «боротьбу успішності протидії шахрайству як виду злочинності», та поглянувши на те, що оперативні підрозділи кримінальної поліції Національної поліції України створені та функціонують не в «ізоляції» один від одного, а тільки у чіткій взаємодії між собою та суспільством, можливо досягти найбільш ефективної протидії шахрайству. Це можливо за рахунок збільшення інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів Національної поліції України та застосовуючи новітні технології у протидії шахрайству, тим самим автоматично з'являється ресурс оперативних підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України швидко, ефективно, пристосовуватися та вдосконалюватися до змін сьогодення, покроково наближатися до викорінення проявів шахрайства на теренах України, і такі зміни можливі, в тому числі за рахунок відновлення довіри суспільства до підрозділів Національної поліції України загалом та оперативних підрозділів кримінальної поліції зокрема, і тим самим спільними зусиллями, при взаємодії і гармонії можливо досягти зменшення, та навіть більше – ліквідацію шахрайства в Україні. У вищеописаному ста-

тистичному аналізі перших днів, тижнів та місяців повномасштабного вторгнення рф в Україну в 2022 році, як приклад наведено міру довіри суспільства до підрозділів Національної поліції України, і те, що будучи згуртованими, об'єднаними та у чіткій взаємодії між собою можливо все, тим більше з використанням шахрайства – зміни на краще.

Можемо виокремити наше бачення причин значного залишку нерозкритих кримінальних правопорушень шахрайства: труднощі щодо ідентифікації особи правопорушника, труднощі щодо автентифікації особи або системи.

Автентифікація – електронний процес, що дає змогу підтвердити електронну ідентифікацію фізичної, юридичної особи, інформаційної або інформаційно-комунікаційної системи та/або походження та цілісність електронних даних. Ідентифікаційні дані особи – набір даних, які дають змогу встановити фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи. Ідентифікація особи – процес використання ідентифікаційних даних особи з документів, створених на матеріальних носіях, та/або електронних даних, у результаті якого забезпечується однозначне встановлення фізичної, юридичної особи або уповноваженого представника юридичної особи та перевірка належності особі таких даних [16].

Наведемо практичний підхід ймовірного, до формування ефективного шляху вирішення розкриття правопорушення (в розрізі справ минулих та поточного років), а саме – особливості використання обов'язкової реєстрації користувачів мобільного зв'язку за паспортами, визначені Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», яким усіх абонентів мобільного зв'язку ідентифікують до 01.01.2025 року, а до цього часу не заборонено отримання комунікаційних послуг не ідентифікованим абонентам [17]. Ідентифікація є важливою функцією аналітиків, які запитують дані в комп'ютерних інформаційно-аналітичних системах, базах даних, обробляють, організовують, структурують та фільтрують

їх, щоби створити зв'язки між подіями та особами, які їх вчинили. Отримані результати надаються оперативним працівникам кримінальної поліції [18, с. 66]. В даному випадку зазначено про використання можливостей новітніх технологій для успішної протидії шахрайству.

Висновки. З'ясовано поняття, сутність, ефективності протидії шахрайству, що вчиняється в умовах воєнного стану, в тому числі шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, як вказаному кримінальному правопорушенню зокрема.

На сьогодні обумовлено особливості «ключових» елементів протидії шахрайству, загалом та вчиненого в умовах воєнного стану шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки зокрема, проаналізовано стан дослідження теоретичних рівнів та ефективності протидії, які є суттєвими при оперативно-розшуковій протидії шахрайству та знання яких у практичній діяльності підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, підсилює та надає змогу оперативним працівникам в найкоротший

термін максимально ефективно здійснювати протидію окресленому виду кримінального правопорушення.

В протидії шахрайству, виокремлено причини значного залишку нерозкритих кримінальних правопорушень шахрайства, ймовірних шляхів вирішення розкриття вказаного виду кримінального правопорушення, сформульовано приклад ефективності розкриття кримінального провадження, від моменту встановленого факту нерозкритого кримінального правопорушення до встановлення особи правопорушника та його розкриття.

Зазначено найбільш ймовірні загальнодержавні події, які «сприяли» та «впливали» на динаміку вчинення та росту шахрайства як виду кримінального правопорушення.

У загальному підсумку зроблено висновок, що протидія вчинення шахрайства складається з «ключових» елементів теоретичних категорій, які слід більш детально розглядати в площині кожного ключового елемента окремо та сукупності цих елементів загалом, в поєднанні з використанням новітніх технологій для найбільш ефективної протидії проявів та ліквідації шахрайства.

Список використаних джерел:

1. Орлов Ю.В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с.
2. Балинська О.М. Методологія сучасного правознавства : посібник / О.М. Балинська, В.А. Яценко. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 372 с.
3. Поляк С. П. Поняття та сутність протидії втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність як цивілізаційного супротиву одному з проявів злочинності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 244–258.
4. Орлов Ю.В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності: монографія. Х.: Діса плюс, 2016. 656 с.
5. Куц В.М. Протидія злочинності: сутність і зміст [Електронний ресурс]. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4 (12). С. 103–112. URL: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/kuts.pdf>.
6. Міщенко С. Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. К., 2011. 19 с.
7. Кумейко А. В. Адміністративно-правовий статус служби безпеки України у системі суб'єктів протидії злочинності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2016. 20 с.
8. Оперативно-розшукова діяльність підрозділів карного розшуку Національної поліції України: навчальний посібник / А.В. Баб'як, Ю.І. Дмитрик, В.П. Захаров, В.Я. Ільницький, М.А. Лісовий, А.В. Мовчан. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 256 с.
9. Оперативно-розшукова діяльність [текст] : Навчальний посібник для підготовки до іспитів / 2-ге вид. перероблене та доповнене. К. : «Центр учбової літератури», 2022. 228 с.

10. Бандурка О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. *Вісник Кримінологічної асоціації України: зб. наук. праць*; редкол. О. М. Бандурка (голов. ред.) та ін. Х.: ХНУВС, 2015. № 2 (10). 300 с.
11. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій структурно-логічні схеми. Навчальний посібник / Третє видання. І.Р. Шинкаренко, І.О. Шинкаренко, О.В. Кириченко. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2011. 311 с.
12. Скагун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
13. Сайт офісу Генерального прокурора України. [Електронний ресурс]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
14. Сайт ДБР назвало «справжні причини, що сприяли анексії Криму». [Електронний ресурс]. URL: https://lb.ua/news/2020/09/16/466084_dbr_nazvalo_spravzhni_prichini_shcho.html.
15. Сайт Національна поліція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua>.
16. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
17. Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-IX#Text>.
18. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

References:

1. Orlov, Yu.V. (2023). *Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny: kryminalno-pravovyi ta kryminolohichni vymiry [Crime and Counteraction to it in the Conditions of War: Criminal Law and Criminological Dimensions]*. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
2. Balynska, O.M., & Yashchenko, V.A. (2018). *Metodolohiia suchasnoho pravoznavstva [Methodology of modern jurisprudence]*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
3. Poliak, S.P. (2017). Poniattia ta sutnist protyдии vtiahnenniu nepovnolitnikh u zlochynnu diialnist yak tsyvilizatsiinoho suprotvyv odnomu z proiaviv zlochynnosti [The Concept and Essence of Counteracting the Involvement of Minors in Criminal Activity as a Civilizational Resistance to One of the Manifestations of Crime]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 3, 244–258 [in Ukrainian].
4. Orlov, Yu.V. (2016). *Polityko – kryminolohichna teoriia protyдии zlochynnosti [Political and criminological theory of combating crime]*. Kh.: Disa plus [in Ukrainian].
5. Kuts, V.M. (2016). Protydiia zlochynnosti: sutnist i zmist [Combating crime: essence and content]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy – Scientific Journal of the National Academy of Prosecution of Ukraine*, 4 (12), 103–112. Retrieved from: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/kuts.pdf> [in Ukrainian].
6. Mishchenko, S. H. (2011). Rol kryminalnoi yustytzii v protyдии zlochynnosti [The role of criminal justice in combating crime]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Kumeiko, A.V. (2016). Administratyvno-pravovyi status sluzhby bezpeky Ukrainy u systemi subiektiv protyдии zlochynnosti [The Administrative and Legal Status of the Security Service of Ukraine in the System of Subjects of Counteraction to Crime]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. MVS Ukrainy, Khark. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Babiak, A.V., Dmytryk, Yu.I., Zakharov, V.P., Ilnytskyi, V.Ya., Lisovyi, M.A., & Movchan, A.V. (2018). *Operatyvno-rozshukova diialnist pidrozdiliv karnoho rozshuku Natsionalnoi politsii Ukrainy: navchalnyi posibnyk [Operational and Investigative Activities of the Criminal Investigation Units of the National Police of Ukraine]*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
9. Operatyvno-rozshukova diialnist (2022). *Navchalnyi posibnyk dlia pidhotovky do ispytiv [Study guide for exam preparation]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
10. Bandurka, O.M. (2015). Systema protyдии zlochynnosti: poniattia ta sutnist [Crime prevention system: concept and essence]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy – Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 2 (10), 300 s. [in Ukrainian].
11. Shynkarenko, I.R., Shynkarenko, I.O., & Kyrychenko, O.V. (2011). *Pravove rehuliuвання operatyvno – rozshukovoi diialnosti tazdiisnennianehlasnykhslidchykh (rozshukovykh) dii strukturno – lohichni skhemy. Navchalnyi posibnyk [Legal Regulation of Operational and Investigative Activities and Conduct of Covert Investigative (Detective) Actions Structural and Logical Schemes. Study guide]* Dnipropetrovsk: DDUVS [in Ukrainian].

12. Skakun, O.F. (2001). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
13. Sait ofisu Heneralnoho prokurora Ukrainy. [Website of the Office of the Prosecutor General of Ukraine]. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
14. Sait DBR nazvalo «spravzhni prychyny, shcho spryialy aneksii Krymu» [The SBI website named "the real reasons that contributed to the annexation of Crimea"]. <https://lb.ua>. Retrieved from https://lb.ua/news/2020/09/16/466084_dbr_nazvalo_spravzhni_prichini_scho.html [in Ukrainian].
15. Sait Natsionalna politsiia Ukrainy [Website of the National Police of Ukraine]. Rezhym dostupu: <https://www.npu.gov.ua>. [in Ukrainian].
16. Zakon Ukrainy «Pro elektronnu identyfikatsiiu ta elektronni dovirchi posluhy» [The Law of Ukraine "On Electronic Identification and Electronic Trust Services"]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>. [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu komisiuu, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh elektronnykh komunikatsii, radiochastotnoho spektra ta nadannia posluh poshtovoho zviazku» [The Law of Ukraine "On the National Commission for the State Regulation of Electronic Communications, Radio Frequency Spectrum and Postal Services"]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-IX#Text>. [in Ukrainian].
18. Fedchak, I.A. (2021). *Osnovy kryminalnoho analizu: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of Criminal Analysis: A Study Guide]*. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].